

OPPVEKST I 100

DE SOM GIKK FORAN:

**FOR MEGET LENGE SIDEN
FOR HUNDRE ÅR SIDEN
SOM GÅR FORAN NÅ**

HOTELL PLAZA 8.11. 2016

Magne Raundalen, Senter for Krisepsykologi

DET STORE BILDET

- Siden oppvekstens morgen, i stammesamfunn og bysamfunn, var rammen for oppvekst FAMILIEN, støttet av slekt og klan. Valget var styrt av den store nødvendigheten: OVERLEVELSE.
- Menneskebarnet som åpent, langsomt utviklende, fleksibelt system, som ganske raskt fikk søsken, måtte ha en organisert ramme for omsorg og oppvekst.

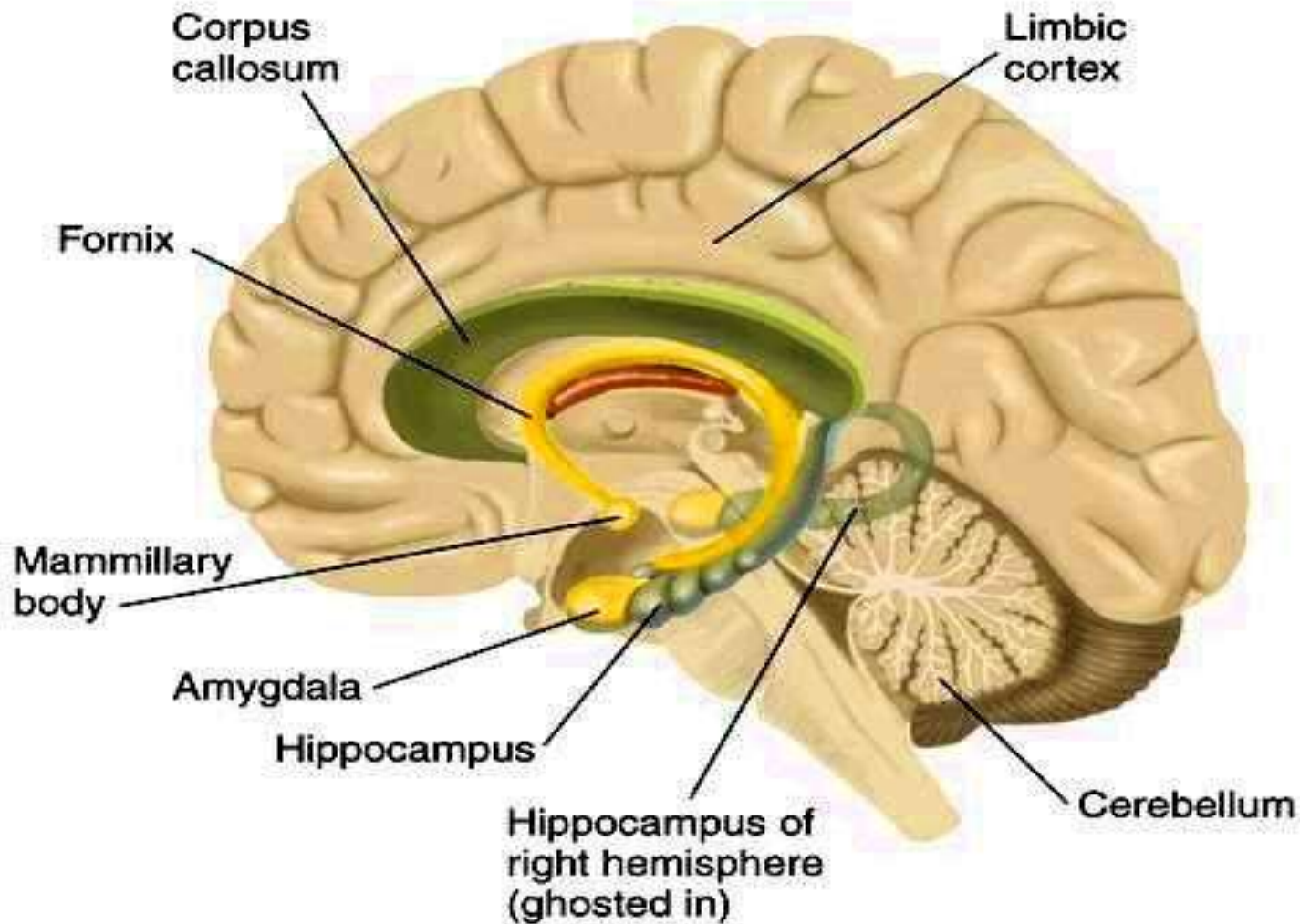
DET SOM HENGER SAMMEN

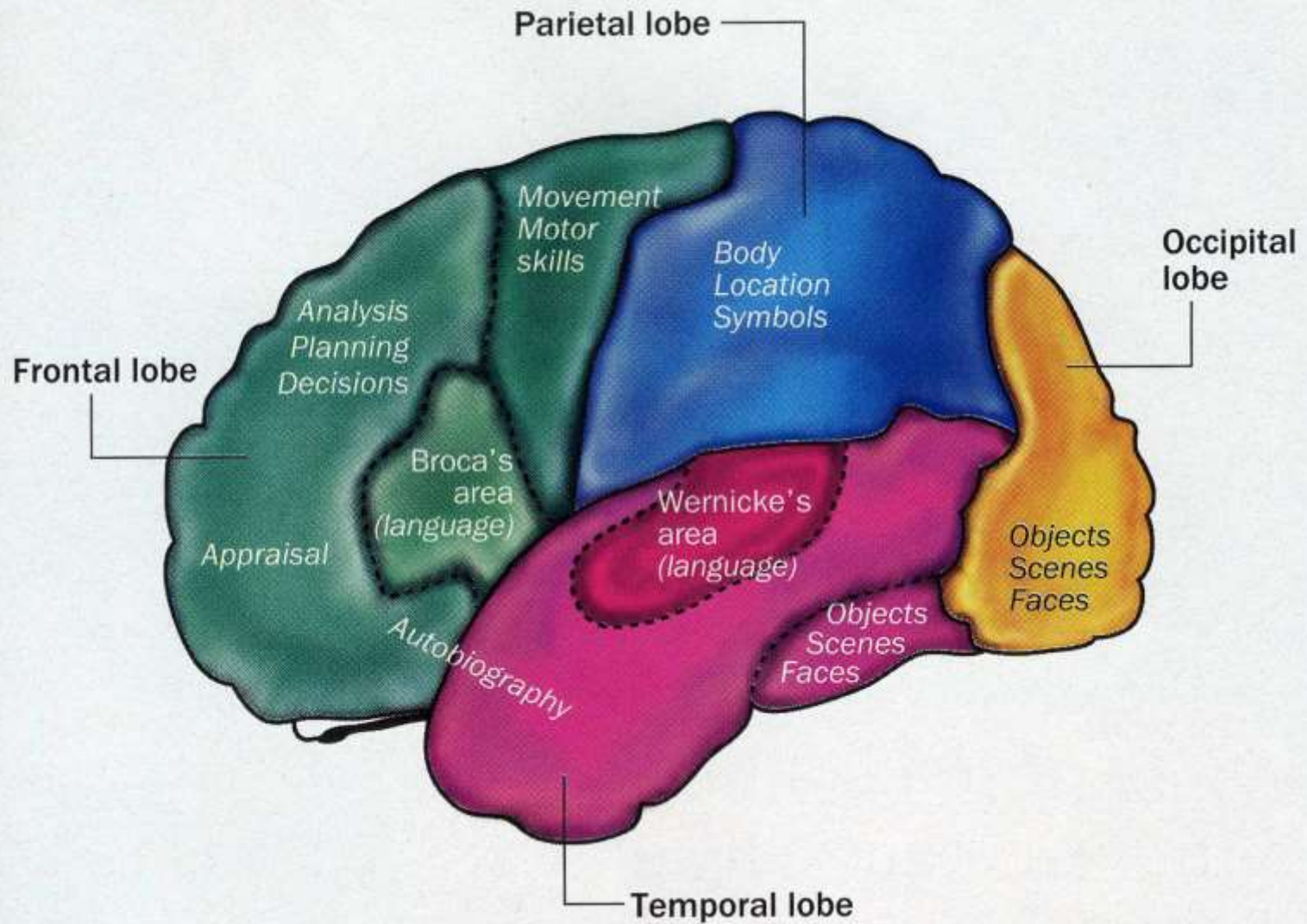
DET ER BARNETS MEDFØDTE, GENETISK
PROGRAMMERTE UTVIKLINGSSYSTEM
SOM

ER TOTALT AVHENGIG AV ET
FUNKERENDE VOKSENSYSTEM FOR
STIMULERING, OMSORG OG
BESKYTTELSE

Dette har vi visst meget lenge, på ulike nivåer

BARNE-HJERNE-VERNET

INNLEDNING

- HISTORIE SOM FORSØMT FAGFELT FOR OPPVEKST?
- NOEN GLIMT FRA ANTIKKEN
- PEDAGOGENES INNTOGSMARSJ
- KAMPEN MOT GRUSOMHET
- VERDENS FØRSTE BARNEVERNLOV

MOTTO

- «Du som ikke vet noe om tiden før du ble født, vil leve som en guttunge resten av livet»

Quintillian

HISTORIE SOM FAGFELT

- Oppvekst som fagfelt i historien har hatt en relativt bred plass, men har heller sjelden vært tema for møter som dette. I slike kåserier har man oftest begrenset seg til anekdotiske sitater fra de gamle romerne. Jeg vil ikke bruke all verdens av tid på historiske tilbakeblikk, men likevel gå litt lengre bakover enn vanlig.

OPPVEKST PÅ LATINSK

- I latinen fra 2000 år tilbake finner vi vi mange ord for oppvekst. Ett av dem er verbet *erudire*. «*Rudis* tyder rå, ubearbeidd, ei upløgd mark kalla romarar *campus rudis*. «Omgrepet *eruditio* ville då i overført tyding seia at born og ungdom skulle førast ut av opphavleg råskap, dei skulle så å seia temjast og venjast til å bli nyttige og dugande menneske, kroppsleg og åndeleg, etter ideal som samsvara med gode seder i det romerske samfunnet». (Slaattelid 2004)

DET FORMBARE BARNET

- Filosofen Seneca brukar uttrykket *formatio morum* (i brev 117, 20) om ein slik sedeleg dannelsingsprosess. *Formatio* gjeld ikkje berre frie menneske og trølar, husdyr må òg først ut av villskapen, om dei skal kunna vera til nytte, diktaren Vergil skriv såleis om å danna stutar til arbeid i åkeren, *formare boves ad usum agrestem.*»

LATIN FORTSATT

- Andre grunnleggende begrep for å lage sammenheng i oppveksten er verbet *instituire*, sammensatt av *in* og *statuere*, det vil si å påføre noe som varer, en mer direkte oversettelse er faktisk «å få noe opp å stå» (Slaattelid 2013). *Exempla majorum* – velkjent parallell hos oss: eksemplets makt, direkte arvet fra det antikke mennesket og nedfelt i barnepsykologien som modell-effekten. Imitasjon er oppvekstens motor.

QUINTILLIAN

- Marcus Fabius Quintillianus – usikkert fødselsår men må være mellom 35 og 40 e.kr. Det holder for oss at det er ca. 2000 år siden. Han er, på grunn av sin innflytelse gjennom hundreårene, blitt kalt Europas Lærer. Han ble født i nord-øst Spania, og lærte som barn å lese og skrive latin og gresk. Hans oppvekst-manifest er oversatt til norsk (Slaattelid 2004, Det norske samlaget».)

QUINTILLIAN FORTSATT

- Her skal jeg nøye meg med et par sitater: «Så skal då ein far, når han har fått ein son, straks setje så høge voner til han som råd. Slik blir han frå byrjinga meir omhugsam med oppsedinga.» I fortsettelsen lanserer han det aktive og oppfinnsomme forskerbarnet, med evne til rask læring for å finne ut av hvordan ting er. I tråd med dagens hjerneforskere slår han fast at dette er innebygget i menneskenaturen.

STRENG MANN

- Men Quintillian er streng med oppvekstvilkåra inkludert førskolealderen. Han vil helst at ammene skal være filosofer, men slår likevel av på krava. «Sjølvsagt må ein ta omsyn til at dei har en god moral, men dei må også snakke korrekt.» (Slaattelid, 2004). Dagens au-pair jenter, som omfattende innsalg i norske barns oppvekst, ville ikke ha funnet nåde hos Quintillian.

IKKE STRENG MOT BARN

- Quintillian er sterkt i mot enhver form for fysisk straff og «overfor dei veike og utsette, bør ingen ha for store fridomar.»

BUDSKAPET OM OPPVEKST FRA PEDAGOGENE

- Jeg tar et sprang, men blir i historien litt til, mest for å minne om dagens glemte oppvekstperspektiv. Jeg beveger meg til de mest aktive i oppvekstsammenheng i vår relativt nære historie: pedagogene.

PEDAGOGENE

- Ignatius Loyola 1491-1556
- Det Loyola er berømt for i ettertid er at han la hovedvekten på at barna måtte bli behandlet bra, både fysisk og psykisk; rekreasjon og fritid var like viktig som mat, og de måtte aldri ha mer enn fem timer skolegang om dagen. Han innførte dramatisering og visualisering i oppvekstpedagogikken. Fysisk vold mot barna var bannlyst.

ERASMUS FRA ROTTERDAM

- Erasmus fra Rotterdam 1467- 1536
- “Han påpekar og at alle vanskar bør ignoreras og utsettast, da disse vil finne si løysing når eleven er engasjert og parat for desse oppgåvene.» (Befring, 2004.)
- Barn skulle behandles som barn fordi de var barn, og lek fikk en sterk plass i hans humanistiske oppvekstfilosofi.

COMENIUS

- Johann Amos Comenius 1592-1670
- Comenius var også en sterk talsperson for lekens rolle, det vil si at han laget ikke noe skille mellom lek og læring. For å beskrive sammenhengen i barndom, hadde han et konsenstrisk prinsipp for sitt syn på oppvekst:
- Den etablerte oppdragelsen bredte seg som ringer i vannet og ble stadig utvidet med alder og ny læring.

COMENIUS OG FYSISK STRAFF

- Han var ekstremt i mot fysisk avstraffelse. Han er berømt for sin metafor: «Ein musikar slår ikkje laus på sitt ustemde instrument, og han ville aldri finne på å kaste det i veggen. Derimot dreier han på skruane inntil klangen og harmonien er gjenoppretta.» (Befring, 2004).

JOHN LOCKE

- John Locke 1632-1704
- Må vi raskt innom fordi han kan vi flytte fram 300 år, og la ham diskutere med de nye kognitive nevrovitenskapelige folkene som snakker om «the use dependent brain» som er født uten ord og språk. Lockes erfaringsfilosofi har allerede formulert de nyeste tankene «there is nothing more biological than experience» fordi det er erfaringene som bygger hjernen. Han var i sannhet en framsynt oppvekstfilosof.

FRA LOCKE TIL PERRY

- Dermed har vi fra John Locke til Bruce D. Perry dekning for vårt hovedprogram for oppvekst: **hvilke positive, byggende erfaringer skal vi påføre hjernen til den oppvoksende slekt, og hvilke negative, skadelige og hemmende vi skal og som vi må beskytte dem mot.** I 60 år har det stått i Barnevernloven at vi skal hindre og stanse oppvekst som innebærer utviklingskader og helseskader.

SLUTT JOHN LOCKE

- Edvard Befring: «Til dei som meiner at ein lukkeleg tilstand er i gåve frå naturen og ikkje eit resultat av oppsedinga, hadde Locke dette å seia: «Ni av ti er det dei er, gode eller dårlege, dugelege eller udugelege, i kraft av oppsedinga dei har fått. Det er oppsedinga som er ansvarleg for den store forskjellen mellom folk, og det tilseier at dei som har ansvar for barn, må gjere alt det som er mogeleg for å verkeleggjere eit høgverdig mål.»

EDVARD BEFRING SELV:

- “OPPVEKST HANDLAR OM VILKÅR FOR VEKST OG VERN, OM LÆRING, OMSORG OG SOSIALISERING – ALT DET SOM KAN BIDRA TIL AT BARN FINNER VEGEN INN I VAKSENLIVET. HER ER DET SNAKK OM SJØLFORNYANDE PROSESSAR I SAMUNNET SOM FØRER NYE GENERASJONER INN I KULTUR OG ARBEIDSLIV.» (2004,s 12).

DE UTSATTE BARNA

LIVERPOOL SOCIETY 1890

- *Liverpool Society for Prevention of Cruelty Against Children* ble etablert omkring 1880, før oppvekst ble et sentralt fagfelt. Budskapet om en bedre oppvekst bredte seg over hele den vestlige verden, og bølgene slo så raskt mot norskekysten at de fikk riksadvokat Bernhard Getz til å lage verdens første barnevernlov, Vergemålsloven, 1892.

HISTORIKERNES FORKLARING

- De nye nasjonsbyggerne som skulle lede det moderne Europa med gode grunnlover og fungerende demokrati, all makt i denne sal, «visste» at de kunne redusere det alt for store antall skadde, syke, kriminelle, farlige, fiendtlige samfunnsborgere ved å beskytte dem mot grusomheter i barndom og oppvekst.

«FØRE-VAR» PRINSIPPET

- VEDTATT AV STORTINGET
- LITE ANVENDT I BARNEBESKYTTELSEN
- NOE MER ENN PROAKTIV
- VI MÅ HANDLE NÅ
- TAP AV IKKE FORNYBARE RESSURSER
- BARNEVERNLOVENS KJERNE:
FOREBYGGE UTVIKLINGSSKADER OG
HELSESKADER

BARNAS ANDRE ÅRHUNDRE

- Den svenske pedagogen Ellen Key som i 1900 erklærte det kommende århundre for barnas, fikk på mange måter rett
- Hvordan kommer vi til å se tilbake på barnas andre århundre?

Løftemekanismene for en bedre barndom

- Hva skapte barnets århundre?
- Kunnskapen om barn
- Lovgivningen for barn
- Fortellingen om barn
- Bakteppe: bedringen av velferden

DEN TYSKE KONKLUSJONEN

- ANGELA MERKEL:
 - Vi må forlate en "Kultur des Wegsehens"
 - Vi må fremme en "Kultur des Hinsehens"
- VI MÅ GÅ HJEM!

8

EM

KARTI 8

DE SOM GÅR FORAN NÅ

HUSKELISTE

- PREVENIRE
- ÅSE GRUDA GIKK LIKE FØR
- INGA MARTE & BERKOWITZ
- JAMES JOSEPH HECKMANN
- BRUCE D. PERRY
- DEN NYE BARNEPSYKOLOGIEN
- VÅRT SYN PÅ BARN

BARNEKONVENSJONEN ARTIKKEL

39

- ”Partene (statene) skal treffe all egnede tiltak for å fremme fysisk og psykisk rehabilitering og sosial reintegrering av et barn som har vært utsatt for: Enhver form for vanskjøtsel, utnyttning eller misbruk; tortur eller enhver form for grusom eller nedverdiggende behandling eller straff; eller væpnede konflikter. Slik rehabilitering skal finne sted i et miljø som fremmer barnets helse, selvrespekt og verdighet.”
- Hva sa toppmøtet om barn i FN mai 2002?

ET 40-ÅRSMINNE

- DA SATT JEG BLANT ANNET SAMMEN MED BARNEPSYKIATER VESLEMØY KVAAL HJERMANN, TIDLIGERE BARNEOMBUDS MOR, PÅ EN INTERNASJONAL KONFERANSE OM BARNEMISHANDLING I GENEVE, OG LYTTET TIL DR. MARGARETH LYNCH SOM FORTALTE OM HVA HUN KUNNE PREDIKERE FRA OBSERVASJONER PÅ FØDEAVDELINGEN. FØLG BABYEN HIEM!

EDVARD BEFRINGS TESTAMENTE

- Legge til rette verdige vilkår
- Skape vilkår for individuell variasjon
- Styrke vilkåra for framtidsorientering
- Støtte barn- og ungdomsfamilien
- Utvikle støttande nettverk
- Styrke generasjonsfellesskapet
- Utvikle fellesforstått ansvar for oppvekst

BRONFENBRENNERS TESTAMENTE

- DET ER AV STØRSTE BETYDNING AT BARN ER SAMMEN MED VOKSNE SOM ER GÆRNE ETTER DEM – «crazy about them»
- DET ER AV LIKE STOR BETYDNING AT BARN ER SAMMEN MED VOKSNE SOM IKKE ER SÅ GÆRNE ETTER DEM– «not so crazy about them» - SÅ DE KAN VITE HVA DE VIL

SAMMENHENG PÅ INNSIDEN

- Det er sammenhengen mellom oppvekstvilkår og oppvekstresultat, fordi hjernen varer hele livet.
- Kanskje er de vonde minnene, «the bad memories» hos de utsatte barna mindre alvorlig, fordi vi kan hjelpe dem å bearbeide, verre enn selve destabiliseringen av hjernen, fordi hjernebygget inneholder alt verktøyet de trenger for å mestre resten av livet, især gjelder det et langt utdanningsløp.

MITT TESTAMENTE

BARNE-HJERNE-VERNET

OG VIKTIGST AV ALT

**INGA MARTES OG
REDD BARNAS TESTAMENTE:**

SE MEG NÅ!